

„AZ EMBEREKET ÚGY
LEHET MEGMENTENI ÉS
BOLDOGGÁ TENNI, HA
SZERETJÜK ŐKET.”

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

9. tétel: Kosztolányi Dezső, Számadás című kötet (és két versének ismertetése)

1885-ben született Szabadkán, művelt értelmiségi családban. Gyerekként beteges, gyenge testalkatú volt. Pesten elvégezte az egyetemet, de nem akart tanár lenni. Az újságírás érdekelte. Budapesti Napló tagja lett. 1907-ben jelenik meg az első kötete. Nem érdekelte a politika. 1908-ban indul a Nyugat és ebben is publikál. A nagyközönség előtti sikert az 1910-ben megjelent A szegény kisgyermek panaszai c. kötettel vívta ki. 1913-ban nősült meg: Harmos Ilona. A háborút ő is elítélte. Ezt a novelláiban fejezte ki. Felmentette magát a katonaság alól. 20-as évek körül visszavonul. Ilyenkor csak az esztétika érdekli és csodálatos műveket alkot: Néró a véres költő, Édes Anna, Pacsirta, Aranyásárkány. 30-as években jelenik meg a súlyos betegsége: gégerák. Többször is műtötték. Emberi magtartásában egyre humánusabb. Ekkor csodálatosan költ. Utolsó szerelem: Radákovics Mária. Ebből nagy szerelmes versek fakadnak fel. 1936 novemberében meghalt.

Fő témái:

A gyermekkori emlékek, félelmek, vágyak művészi felidézése: Szegény kisgyermek panaszai)

Személyes és egyben az emberi válság versei: Kenyér és bor kötet

Halálversek, létversek, az élet nagy kérdései, miértjei: Számadás kötet

Az emberek, az emberi magatartás kérdései: Édes Anna, Pacsirta regények

Kosztolányi Dezső: Számadás című kötete – Számadás című vers

Kosztolányi összegyűjtött verseinek részeként jelent meg, de szinte különálló kötetnek tartjuk tudatosan szerkesztett *Számadás* című versgyűjteményét.

A versek belső rendje azt a folyamatot ábrázolja, ahogy a költőnek sikerült felülemelkedni a szenvedéseken. Lírájának legjelentősebb és legnagyobb hatású költeményei sorakoznak itt. A kötet központi témája a halál, illetve az embernek a

halállal való kapcsolata, a haláltudat keltette magatartás kialakítása. A versek azoknak a mélyen megélt élményeknek a kivetülései, amelyekben az ember egyediségének csodája és tragédiája egyesül, „és mindaz a gondolat és érzés, vágy, amit az ő létezése fog egybe, egyszer és mindenkorra egy lényeg nélküli, egy lét nélküli, egy elgondolhatatlan ismeretlenbe zuhan” (Németh G. Béla).

A vers elérhető itt: <http://mek.oszk.hu/00700/00753/html/vers1301.htm>

A címadó mű, a *Számadás hét szonettje* összegzés és lezárás. (A szonett: 14 sorból álló jambikus lejtésű műforma; két négy és két háromsoros egységből áll. Jelentős szonettköltők: Petrarca, Michelangelo, Shakespeare, a magyar irodalomban: Babits Mihály, József Attila, Szabó Lőrinc stb.) Ezt a szándékot a leghatározottabban az első és az utolsó szonett önmegszólító jellege fejezi ki. A költői én önmaga helyét keresi a világban és a művészetben (irodalomban). A határhelyzet – a halál előtti állapot – következtében rákérdez az élet értelmére, de ez a szituáció egyben döntésre is készíteti: a lét értelmének megfejtése mellett az egyéni lét értékének meghatározására kényszeríti.

A harmadik szonett az azonosságkeresés jegyében, a nihil elleni védekezésül a részvét, a testvériség érzésére talál rá. Van-e értelme a szenvedőkkel és nélkülözőkkel vállalt közösségnek? A hetedik szonett a kérdésre egyértelmű választ ad: az első szonettben még vonakodva vállalt boldogtalanság mostanra büszkén vállalt életprogram lett. A felszólítások, megszólítások egyértelmű eltávolodást is jelentenek a polgári életforma hétköznapiságától.

A szellem korlátlan szárnyalása által juthat csak el az ember a szabadsághoz. A költői képek kettőssége a két magatartás ellentétét fogalmazza meg: az ég, a nyitottság, a végtelen képzetével a behatároltság, otthon- és boldogságigény áll szemben. Az életből kiesett, peremre szorult ember intellektuális különléte mégis értékesé válik: az elégedetlen, az elbukó, a boldogtalan lesz a „hős”, hiszen emberhez méltó élet csak a szenvedőkkel azonosulva képzelhető el.

Létösszegző vers: a lírai én személyes életét mérlegelő és egyben az emberi lét általános kérdéseit is kutató verstípus

Hajnali részegség című vers:

<https://epa.oszk.hu/00000/00022/00566/17685.htm>

A *Számadás* egyben a magyar irodalom egyik legjelentősebb, nagy gondolati költeménye a Hajnali részegség. A vers során a költő a mindennapi lét sivárságából indul el, s eljut a hajnali ég csodájáig, a csillagokig. Izgatottságot sugall a ritmus.

Egy képzeletbeli bizalmas baráthoz való odafordulás indítja meg az eszmélkedés folyamatát. Már maga a hangütés szerénykedő feltételes módja is jelzi ezt a közvetlenséget, a kötetlen beszélgetést. A vers lírai hőse a megszólított ismerősének beszél el éjszakai álmatlanságát, a szokásos napi robotot, a negyven cigaretta, a fekete s más egyéb gond természetes következményét. A bizalmas közlés után lehangelő, kiábrándító leírás következik.

Figyelme önmagáról a többi emberre terelődik. Szobájából tárt otthonokba lehet látni az ablakból. Az új élmény a taszító, kiüresedett létről, az ablakból figyelt emberek szánandó

sorsáról ad hírt. Mintha nem is gondolkodó lényekről, hanem állatokról lenne szó, vagy mechanikus bábokról. Kiszolgáltatottságot, ürességet sugall a költemény első nagy szerkezeti egysége.

A „de” kötőszót követően megváltozik a szemlélődés iránya. Megkezdődik az ámulat, s valami varázslat folytán a felnőtt átlép a gyermekkor védett, s a végső kérdésekre még nem gondoló biztonságába. A költemény e második, 68 soros részében a gyermek a lírai narrátor. Az ő korlátokat nem ismerő, csapongó képzelete népesíti be mítosszal, mesebeli lényekkel az őszi pirkadat gazdag csodáit.

A költemény gondolkodó hőse a gyermekkori mennyországból visszahull a felnőtté sivár világába. Az új élmény szemszögéből kudarcnak, értelmetlennek érzi lenti életét. Szomorúan állapítja meg, hogy csak most, a halál közelében küzdötte ki magának azt a felismerést, hogy maga a létezés csodálatos, s az életnek mégiscsak van értelme. Ennek az új megvilágosodásnak a hatására fordul ismét a bizalmas barátához, s neki gyónja meg ellentmondó érzéseit, lelki megrendültségét. A művet lezáró vallomásban egyszerre van jelen az önfelelt boldogság és a közeli elmúlás tragikus boldogtalansága.

1. Aláhúzással jelöld ki azokat az általad kiválasztott kulcsszavakat, amelyek a szöveg fontos részeit sűrítik magukba! 8-10 darab

2. Válaszolj az alábbi kérdésekre a versek szövegeinek feldolgozásával:

Keress olyan részleteket a Számadás című vers az első és utolsó szonettjében, amelyek az önmegszólítás mondatai lehetnek!

Keress a harmadik szonettben olyan részleteket, amelyek a testvériség érzésére mutatnak rá!

Keress olyan utalásokat a Hajnali részegség című versben, amelyek egy bizalmas barátához intézett beszélgetésre utalnak!

Milyen mesebeli lények jelennek meg a Hajnali részegség című költeményben?